

Dr. Skirmantas BIKELIS

Lietuvos teisės instituto

Baudžiamosios justicijos tyrimų skyriaus

vyriausiasis mokslo darbuotojas

Ankštoji g. 1A, LT-01109 Vilnius

Tel. (8 5) 210 16 68

El. p. *skirmantas.bikelis@teise.org*

NUSIKALTIMO PADARYMO PRIEMONIŲ KONFISKAVIMO PROBLEMATIKA BYLOSE DĖL NEATSARGIŲ NUSIKALTIMŲ

Straipsnyje keliamas klausimas – kiek pagrįstas nusikaltimo padarymo priemonės sąvokos aiškinimas, neleidžiantis šio nusikaltimo požymio nustatyti nusikaltimuose, padarytuose dėl neatsargumo, ir atitinkamai priemonės konfiskuoti. Autorius stengiasi įvardinti ir apmąstyti įvairius galimus argumentus sprendžiant šią dilemą – vertybinius (teisės principais paremtus), norminius-sisteminius, funkcionaliūs (grindžiamus konfiskavimo prevencine paskirtimi ir jo efektyvumu). Straipsnyje prieinama prie išvados, kad vienareikšmis ir kategoriškas požiūris nebūtų pagrįstas – tiek vienareikšmis imperatyvas konfiskuoti nusikaltimo, padaryto dėl neatsargumo, padarymo priemonę visais atvejais, tiek aiškinimas, kad tokio nusikaltimo padarymo priemonė negali būti konfiskuojama.

ĮVADAS

Nuo 2019 metų balandžio 1 dienos įsigaliojo Baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 281 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 281¹ straipsniu įstatymas, kuriuo, šalia kitų dalykų, yra kriminalizuotas *neatsargus* transporto priemonių vairavimas apsvaigus nuo alkoholio (kai nustatomas 1,51 ir daugiau promilių neblaivumas), *neatsargus* mokymas vairuoti apsvaigus minėtu laipsniu, taip pat *neatsargus* apsvaigimas iki tokio paties lygio vartojant alkoholį po eismo įvykio iki jo aplinkybių nustatymo¹. Pagal ankstesnę BK 281 straipsnio 7 dalies redakciją, atsakomybė už vairavimą ar mokymą vairuoti ap-

¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 68, 281 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 281-1 straipsniu įstatymas Nr. XIII-1929 // TAR, 2019-01-21, Nr. 859.

svaigus buvo numatyta tik esant kaltininko(-ės) tyčiai, t. y. jam ar jai suvokiant esminius daromo nusikaltimo požymius, tarp jų ir tai, kad jis ar ji yra sunkiai apsvaigęs(-usi).

Šie pakeitimai duoda pagrindą įdomioms diskusijoms dėl naujai kriminalizuotų veikų kaltės turinio ir kiek objektyviai baudžiamojo proceso priemonėmis įmanoma jų nustatyti². Taip pat dėl jų pavojingumo laipsnio – ar jis yra pakankamas, kad būtų pagrindo kriminalizuoti šias veikas. Tačiau tai tebūnie kitų teisinių diskusijų objektu, o šio straipsnio dalykas yra kita susijusi, taip pat labai įdomi, šių BK pakeitimų ir papildymų aktualizuota problema – neatsargaus nusikaltimo padarymo priemonės konfiskavimo dilema.

BK 72 straipsnis imperatyviai reikalauja konfiskuoti nusikaltimo padarymo priemones visais atvejais. Kita vertus, konfiskavimo klausimas nevienareikšmiškai sprendžiamas (dažniausiai – netaikant konfiskavimo), kai padaromas neatsargus nusikaltimas, netgi tuomet, kai vairuojant sunkiai apsvaigus yra sukeliama skaudūs padariniai (BK 281 straipsnio 2, 4, 6 dalys). Užtat nuteisiant už mažesnio pavojingumo nusikaltimą – vairavimą sunkiai apsvaigus, kai jokie padariniai nekyla, o neretai net nesusidaro konkretus pavojus tokiems padariniams kilti (t. y. avarinė situacija), transporto priemonės konfiskavimas ar jos vertės išieškojimas teismų praktikoje yra taikomas. Straipsnyje svarstoma, kiek toks reguliavimas ir teismų praktika yra nuosekli, ypač atkreipiant dėmesį į platų neatsargių pažeidimų pavojingumo ir juos padariusių kaltininkų asmenybių požymių spektrą bei pažeidimo padarymo priemonės konfiskavimo prevencinį potencialą. Svarstymuose remiamasi vertybiniais (teisės principų), funkciniais (poveikio priemonių paskirties ir efektyvumo), norminiais-sisteminiais argumentais, taip pat pasitelkiamas lyginamasis metodas.

Nusikaltimų, padarytų dėl neatsargumo, priemonių konfiskavimo klausimai mokslo doktrinoje dar nebuvo išsamiai nagrinėti. Vairavimo apsvaigus kriminalizavimo pagrindumas ir teisinio reguliavimo sisteminis nuoseklumas šios nusikalstamos veikos kriminalizavimo „išvakarėse“ detalčiai nagrinėtas Ingos Daukšaitės (Mickėnienės) straipsniuose³. Transporto priemonių konfiskavimo klausimams, taip pat ir

² Įstatymo Nr. XIII-1929 projektą lydinčiuose darbinuose dokumentuose pateikiamas neatsargumo vairuojant neblaiviam pavyzdys, kai asmuo po alkoholio vartojimo išlaukia tam tikrą laiko tarpą (pvz., pamiega kelias valandas) ir vairuoja automobilį klaidingai manydamas, kad jis yra pakankamai išsiblaivęs, kad galėtų vairuoti ar bent jau nebūtų tokiu laipsniu apsvaigęs, koks vairuojant užtrauktų baudžiamąją atsakomybę. Žr. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2018 m. lapkričio 21 d. išvadą Nr. 102-P-53 dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 281 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto (Nr. XIIIIP-264).

³ *Daukšaitė I.* Kelių transporto priemonių vairavimas, esant vairuotojams neblaiviams: ar reikalinga plėsti baudžiamosios atsakomybės ribas? // *Teisės problemos*, 2014, Nr. 4(86), p. 29–67; *Daukšaitė I.* Perdavimas vairuoti transporto priemonę neblaiviam asmeniui: atsakomybė ir jos taikymas Lietuvos teismų praktikoje // *Teisės problemos*, 2015, Nr. 2(88), p. 70–96.

bylose dėl sunkiai apsvaigusių vairuotojų padaromų nusikaltimų, dėmesio yra skyres šio straipsnio autorius ankstesnėse publikacijose⁴.

I. NUSIKALTIMO PADARYMO PRIEMONĖS SAMPRATA

Atsakymas į šiame straipsnyje keliamą pagrindinį klausimą daugiausia priklauso nuo to, kaip apibrėšime nusikaltimo padarymo priemonę. Nusikaltimo padarymo priemonės sampratos problematikoje mums svarbūs du klausimai – vienas labiau dogmatinis, sąvokų lygmens, kitas pamatinis turinio klausimas, turintis esminę baudžiamąją politinę reikšmę.

Dogmatinis sąvokinis klausimas, kurį reikėtų išspręsti siekiant išvengti galbūt bereikalingos painiavos, yra – ar transporto priemonė, kurią vairuojant padarytas saugumo keliuose pažeidimas, laikytina nusikaltimo padarymo įrankiu ar priemone.

Baudžiamasis politinis (ir esminis) klausimas – ar į nusikaltimo padarymo įrankio arba priemonės sąvoką įtrauktini subjektyvieji požymiai, leidžiantys šias sąvokas vartoti tik, pavyzdžiui, tyčinių nusikaltimų padarymo kontekste. O galbūt tai objektyvios sąvokos, objektyvieji nusikaltimo požymiai, kuriems nusikaltimo subjektyvieji elementai neturi (turėti) reikšmės, ir iš to išplaukia, kad nusikaltimo padarymo priemonės gali būti panaudotos ir darant neatsargius nusikaltimus?

I.1. Nusikaltimo padarymo įrankio ir priemonės sąvokų atskyrimo prasmingumo klausimas

Kiek prasminga baudžiamojoje (taip pat administracinėje) justicijoje turėti dvi atskiras sąvokas – nusikaltimo (nusižengimo) padarymo įrankis ir priemonė? Ir kelti tokį klausimą, kaip „ar transporto priemonė yra nusikaltimo padarymo priemonė ar įrankis?“. Ar tai tėra bereikalingas teisinis balastas?

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje Nr. 2014/42/ES dėl nusikaltimų priemonių ir pajamų iš nusikaltimų įšaldymo ir konfiskavimo Europos Sąjungoje minimos tik nusikaltimo padarymo priemonės: nusikaltimo priemonės – bet koks turtas, kuris bet koku būdu visas arba iš dalies panaudotas arba kurį planuota panaudoti nusikalstamos veikos arba nusikalstamų veikų padarymui (2 straipsnio (3) punktas). Teisinėje anglų kalboje vartojamas vienas terminas *instrumentalities*,

⁴ *Bikelis S.* Nusikaltimo padarymo priemonės dalies konfiskavimas ar jos vertės dalies išieškojimas iš proporcingumo principo perspektyvos // *Teisės problemos*, 2018, Nr. 2(96); *Bikelis S., Giedrytė-Mačiulienė R., Mickėnienė I., Venckevičienė J.* Cigarečių neteisėta apyvarta: kompleksinė reiškinių ir kontrolės priemonių analizė. Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2017; *Bikelis S.* Permaštant sankcijas už kontrabandą: proporcingumo problema (II). Konfiskavimo ir mokestinių priemonių taikymo klausimai // *Teisės problemos*, 2013, Nr. 1(79), p. 43–57.

jį matome ir angliškame Direktyvos tekste. Vokiškojoje teisėje taip pat vartojama viena sąvoka *Tatmittel* (Vokietijos BK 74 straipsnis).

Lietuvos BK straipsniuose, apibrėžiančiuose rengimąsi (21 straipsnis), padėjėją (24 straipsnio 6 dalis) ir konfiskuotiną turtą (72 straipsnio 2 dalyje ir susijusiuose Baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) straipsniuose), vartojamos dvi sąvokos: kodekso uždraustos veikos padarymo įrankiai ir priemonės. Analogiškas nuostatas buvo galima matyti 1961 m. LTSR baudžiamajame kodekse (atitinkamai 16 straipsnyje Rengimasis ir 18 straipsnio 5 dalyje, apibrėžiančioje padėjėją), Rusijos Federacijos BK (30 straipsnio 1 d. (rengimasis), 33 straipsnio 5 d. (padėjėjas), 104 straipsnio 1 dalies (g) punktas (konfiskuotinas turtas)), Ukrainos BK 14 straipsnyje (rengimasis), 27 straipsnio 5 dalyje (padėjėjas)⁵. Šių nuostatų panašume galime įžvelgti tam tikrą tradiciją ir teisinės minties bendrystę kaip aptariamų teisinių sąvokų vartojimo ištakas. Kita vertus, sąvokų vartosenos ištakos ir tradicija pati savaime nei pagrindžia, nei paneigia jų poreikio teisinėje sistemoje. Svarbu, kad sąvokos būtų aiškios, turėtų apibrėžtą funkciją, nuosekliai įsiliėtų į teisinę sistemą ir ją praturtintų, o ne apkrautų.

Baudžiamojo kodekso komentare, taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) Teismų praktikos apibendrinimo departamento parengtoje Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalgoje (toliau – ir Apžvalga) nusikaltimo padarymo įrankių ir priemonių sąvokos griežtai atskiriamos per tiesioginio poveikio nusikaltimo dalykui darymo kriterijų. Įrankis – daiktas, kuriuo tiesiogiai paveikiamas nukentėjęs asmuo, turtas ir pan. Priemonės – daiktai, kurie darant nusikalstamą veiką tiesiogiai dalyko neveikia, nekeičia, nežaloja ir pan., tačiau jais sudaromos sąlygos nusikaltimo padarymui⁶. Remiantis tokiu aiškinimu, transporto priemonę nusikaltime, kuriame padaromas sveikatos sutrikdymas asmeniui, reikėtų vadinti nusikaltimo įrankiu, o ne priemone. Tokia teisinės sąvokos vartoseną, manytina, lietuvių kalboje skambėtų dirbtinai ir nenatūraliai. Ko gero, mažiau nenatūralumo būtų daiktus, kurie teisiškai vis dar įvardijami kaip „įrankiai“ (peilis, lazda, laidas, virvė, medžioklinis šautuvas, šuo ir pan.), vadinant nusikaltimo padarymo priemonėmis (t. y. taikant unifikuatą teisinę sąvoką, atsisakant teisinės „įrankio“ sąvokos), nei transporto priemonę, kuria sužalojamas žmogus, vadinant įrankiu. Kitaip tariant, siekiant teisinio aiškumo ir paprastumo, siūlytina rinktis

⁵ LTSR baudžiamasis kodeksas // Vyriausybės žinios, 1961-01-01, Nr. 18-147. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.20465>>; Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://ppt.rul/kodeks.phtml?kodeks=20>>; Ukrainos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/>>.

⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Pirmą knygą (Bendroji dalis 1–98 straipsniai). Sud. Jonas Prapiestis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 132, 133; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teismų praktikos apibendrinimo departamentas. Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga // Teismų praktika, 2010, Nr. 32.

kalbiniu požiūriu mažesnę blogybę. Atitinkamai, manytina, būtų pagrįsta *teisėje* šias sąvokas jungti į vieną, kaip tai, pavyzdžiui, yra padaryta Direktyvoje ir įprasta Vakarų teisinėje tradicijoje, o įrankio sąvoką, kol ji yra minima Lietuvos įstatymuose, aiškinti kaip priemonės porūšį. Teisinėje praktikoje jau dabar nėra vadovaujama kiek dirbtiniu ir nenatūraliu griežtu „įrankio“ ir „priemonės“ atskyrimu. Nesame aptikę nė vienos bylos, kurioje transporto priemonė būtų įvardinta nusikaltimo padarymo įrankiu, net ir tuomet, kai transporto priemonės tiesioginiu poveikiu sužalojami žmonės ar jiems atimama gyvybė. Šiame straipsnyje taip pat vartojame tik nusikaltimo padarymo priemonės sąvoką.

I.2. Nusikaltimo padarymo priemonės turinys – objektyvus ar subjektyvus?

Teisėje galimi bent du skirtingi baudžiamieji politiniai požiūriai, kaip galima apibrėžti nusikaltimo padarymo priemonę. Vienas požiūris – ji apibrėžiama kaip objektyvus nusikaltimo požymis, kuriuo gali pasižymėti tiek tyčiniai, tiek neatsargūs nusikaltimai, o klausimas, ar nusikaltimo priemonė turėtų būti konfiskuojama bylose dėl neatsargių nusikaltimų, išsprendžiamas specialia įstatymų leidėjo priimta teisine nuostata. Pavyzdžiui, Vokietijos BK 74 straipsnio 1 dalyje yra numatyta, kad gali būti konfiskuojami daiktai, kurie buvo panaudoti ar juos ketinta panaudoti *tyčinio* nusikaltimo padarymui (t. y. nusikaltimo priemonės, vok. *Tatmittel*).

Kitas požiūris – nusikaltimo padarymo priemonė apibrėžiama subjektyviais požymiais, pavyzdžiui, įtraukiant *tikslo* daiktą panaudoti nusikaltimo padarymui požymį. Taip jau sąvokiniu lygmeniu implikuojamas baudžiamasis politinis sprendimas – šalinamas pagrindas priemonę konfiskuoti bylose dėl neatsargių nusikaltimų. Tokio požiūrio laikomasi, pavyzdžiui, BK komentare, kuriame teigiama, kad „nusikaltimo padarymo priemonės ir įrankiai – paprastai materialaus pasaulio daiktai, kuriems kaltininkas suteikia specifinę nusikalstamą paskirtį“⁷. Kita vertus, tai nėra įstatymų leidėjo suformuluota nusikaltimo priemonės sąvoka, o doktrininis (mokslininkų – komentaro autorių) siaurinamasis jos aiškinimas. Skirtingai nuo, pavyzdžiui, Vokietijos įstatymų leidėjo, Lietuvos įstatymų leidėjas BK nepašalina pagrindo konfiskuoti neatsargaus nusikaltimo padarymo priemonės, greičiau priešingai – BK 72 straipsnio 2 ir 3 dalys vienareikšmiškai numato, kad kaltininkui priklausanti šio kodekso uždraustos veikos padarymo priemonė privalo būti konfiskuojama visais atvejais. Įstatymas nenumato jokių išimčių nuteistiesiems dėl neatsargių nusikaltimų, taip pat nepateikia nusikaltimo padarymo priemonės apibrėžimo, kuris būtų susiaurintas subjektyviaisiais požymiais (specifiniu priemonės panaudojimo tikslu).

⁷ Komentaras, 2004, p. 132.

Čia reikia paminėti, kad šio straipsnio autoriui kyla didelių abejonių dėl nusikaltimo padarymo priemonės specifinio tikslo požymio pagrįstumo baudžiamuoju politiniu požiūriu. Tokio požymio priskyrimas užkirstų kelią nusikaltimo padarymo priemonės konfiskavimui ne tik bylose dėl neatsargių, bet ir dėl nusikaltimų, padarytų netiesiogine tyčia. Pavyzdžiui, kaltininkas vienu peilio smūgiu į šoną netiesiogine tyčia nužudo kitą asmenį, arba vairuodamas itin pavojingai, būdamas lengvai apsvaigęs, kaltininkas partrenkia dviratinką ir taip jį netiesiogine tyčia nužudo. Vargu ar šiais atvejais būtų pagrįsta peilio ir automobilio nepripažinti nusikaltimų padarymo priemonėmis ir jų nekonservuoti. Taip būtų ignoruojami prevenciniai baudžiamojo poveikio priemonių tikslai ir būtinybė nors kažkiek apriboti kaltininko galimybes pakartoti pažeidimą. Tačiau to neleistų padaryti aiškinimas, kad nusikaltimo padarymo priemonė yra tik tokie daiktai, „kuriems kaltininkas suteikia specifinę nusikaltimą paskirtį“. Dėl to manytina, kad mėginimai nusikaltimo padarymo priemones apibrėžti numatant papildomus subjektyvius požymius nėra pakankamai pagrįsti ir perspektyvūs. Bet baudžiamasis politinis klausimas, ar turėtų būti konfiskuojamos neatsargių nusikaltimų padarymo priemonės, žinoma, išlieka aktualus.

Teismų praktika šiuo klausimu yra nevienareikšmė. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjai dar 2010 metų pradžioje svarstė ir pritarė išvadai, kurią padarė LAT teismų praktikos apibendrinimo departamentas Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalgoje. Apžvalgoje teigiama, kad paprastai nusikalstamos veikos įrankiu ar priemone pripažįstamas darant tyčines nusikalstamas veikas panaudotas turtas. Žodis *paprastai* rodo, kad vis dėlto neatmetama galimybė, kad tam tikrais (retais) atvejais nusikaltimo padarymo priemonė gali būti konfiskuota ir bylose dėl neatsargių nusikaltimų. Taip pat ten pat teigiama, kad nepritariama tokiems teismų praktikoje pasitaikantiems atvejams, kai nusikaltimo padarymo priemone yra pripažįstama ir konfiskuojama transporto priemonė, kuria padaromas neatsargus – BK 281 straipsnyje numatytas – nusikaltimas. Apžvalgoje pateikiamas kaip nesektinas pavyzdys, kuriame asmuo buvo nuteistas pagal BK 281 straipsnio 2 dalį už tai, kad būdamas neblaivus sukėlė eismo įvykį, kuriame nukentėjęs asmuo patyrė nesunkų sveikatos sutrikdymą ir turtinę bei neturtinę žalą. Tokia pozicija, kaip rodo teismų praktikos tyrinėjimai, vyrauja ir pastaraisiais metais. Kita vertus, teismų praktika nėra visai nuosekli ir, kaip minėtos apžvalgos darymo metais, taip ir šiuo metu pasitaiko teismų nuosprendžių, kuriais konfiskuojamos neatsargių nusikaltimų padarymo priemonės ar išieškoma jų vertė. Toliau pateikiami du pavyzdžiai, kurie, manyčiau, gerai iliustruoja neatsargių nusikaltimų padarymo priemonių konfiskavimo dilemos esminius aspektus (kurių centrinis – prevencijos tikslo įgyvendinimas) ir dėl to bus pasitelkti mums toliau analizuojant šiame straipsnyje keliamus klausimus. „*Motociklų lenktynių*“ byla:

K. nuteistas pagal BK 281 straipsnio 5 dalį už tai, kad jis, neturėdamas teisės

vairuoti, vairavo motociklą „Suzuki GSX-R1000“, viršijo ne gyvenvietėse leidžiamą ne didesnę kaip 90 km/h greitį, lenktyniavo kelyje su E. K., kuris vairavo motociklą „Yamaha YZF-R6“, pavojingai keisdamas, didindamas ir lėtindamas važiavimo greitį, prieš keisdamas važiavimo kryptį ir persirikiuodamas iš antrosios eismo juostos į pirmąją, neįsitikino, kad tai daryti saugu, ir nedavė kelio dešiniau, gretima eismo juosta, ta pačia kryptimi, motociklu važiavusiam E. K. ir dėl to susidūrė su E. K. vairuojamu motociklu, kuris nuvažiavo nuo kelio ir vertėsi, tokiu būdu įvyko eismo įvykis, dėl kurio E. K. nuo eismo įvykio metu patirtų sužalojimų mirė.

Apeliacinės instancijos teismas pritarė pirmos instancijos teismui, kad motociklas „Suzuki GSX-R1000“ yra nusikalstamos veikos padarymo priemonė, atitinkanti turto, konfiskuotino pagal BK 72 straipsnį, požymius. Įvertinęs nusikalstamos veikos aplinkybes ir atsižvelgęs į K. polinkį veikti neteisėtai (vairuoti transporto priemonės neįgijus teisės jų vairuoti, už tai K. baustas jau 7 kartus), siekdamas užtikrinti bausmės paskirtį (užkirsti kelią pažeisti Kelių eismo taisykles), teismas padarė išvadą, kad motociklo „Suzuki GSX-R1000“ konfiskavimas paskirtas pagrįstai ir šios baudžiamojo poveikio priemonės taikymas neprieštarauja teisingumo principui⁸.

Kitas pavyzdys – „Svetimo „Opel“ griovyje“ byla:

L. pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu nuteistas pagal BK 281 straipsnio 4 dalį už tai, kad 2017 metų birželį, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, vairuodamas automobilį „Opel Vectra“, nepasirinko saugaus važiavimo greičio, dėl to nesuvaldė automobilio, nuvažiavo nuo kelio važiuojamosios dalies, atsitrenkęs į griovio kraštą automobilis vertėsi. Eismo įvykio metu kartu važiavusiems keleiviams A. buvo sunkiai, B. nesunkiai, o C. ir D. nežymiai sutrikdyta sveikata.

Teismas nuosprendyje nurodė, kad kaltinamasis padarė vieną šiurkščiausių ir grubiųjų KET pažeidimų, keldamas pavojų ne tik savo, bet ir kitų eismo dalyvių sveikatai ir gyvybei, todėl automobilis, kuriuo padarytas pažeidimas, turi būti konfiskuotas. Atsižvelgiant į tai, kad šis automobilis priklauso kitam asmeniui, teismas, remdamasis BK 72 straipsnio 5 dalimi ir BPK 94 straipsnio 1 dalies 1 punktu, iš kaltininko nusprendė išieškoti konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą – 2670 Eur⁹.

⁸ Šiaulių apygardos teismo byla Nr. 1A-150-282/2018.

⁹ Darant nedidelį ekskursą, keltinas klausimas ir labai abejotina, ar daugiau kaip 10 metų senumo (šie modeliai nebegaminami nuo 2008 m.), eismo įvykį patyrusio, per griovį persivertusio automobilio „Opel Vectra“ vertė gali būti 2670 EUR. O jei teismas nusprendė išieškoti daugiau, nei konfiskuotinas automobilis yra vertas, turint omenyje, kad kaltininkas turėtų pareigą atlyginti žalą automobilio savininkui – keltinas klausimas, ar tai nėra perteklinis (dvigubas) kaltininko nuosavybės teisės apribojimas. Juolab akivaizdu, kad, pritaikius automobilio konfiskavimą, asmuo nepatirtų tokio dydžio nuostolių, kokius jam tenka patirti, kai išieškoma automobilio vertė, buvusi iki eismo įvykio. Teismų praktikoje galima aptikti sprendimų, kuriais naikinami žemesnių instancijų teismų sprendimai išieškoti automobilio vertę, buvusią iki eismo įvykio, o ne likutinę vertę, žr., pvz., Vilniaus apygardos teismo bylą

Taip pat teismas tenkino teritorinės ligonių kasos ieškinį dėl suteiktų medicininių paslaugų nukentėjusiesiems apmokėjimo ir priteisė iš nuteistojo Valstybinei ligonių kasai 4168,85 Eur žalos atlyginimui¹⁰.

Kasacinės instancijos teismas šioje byloje dėl BK 72 straipsnio taikymo nepasisakė ir nuosprendį šioje dalyje paliko galioti¹¹.

II. NUSIKALTIMO, PADARYTO DĖL NEATSARGUMO, PRIEMONĖS (NE)KONFISKAVIMO ARGUMENTAI

Kaip jau buvo minėta, norminis reguliavimas Lietuvos baudžiamajame kodekse ne užkerta kelio nusikaltimų padarymo priemonių konfiskavimui bylose dėl neatsargių nusikaltimų ir, netgi priešingai, aiškinant pažodžiui, reikalauja tai padaryti. Teisinio reguliavimo nuoseklumo požiūriu būtų netgi labai keista, jei Baudžiamajame kodekse būtų apribota galimybė taikyti konfiskavimą neatsargaus nusikaltimo atveju, kai Administracinių nusižengimų kodekse (toliau – ANK) tokia galimybė tiesiogiai yra numatyta, pavyzdžiui, 423 straipsnio 3 ir 5 dalyse, numatančiose atsakomybę už apsvaigusio vairuotojo padarytą nežymų sveikatos sutrikdymą. Nebūtų keista nebent laikantis pozicijos, kad pažeidimo padarymo priemonės konfiskavimas ANK už neatsargų pažeidimą numatytas nepagrįstai.

Nei šiame straipsnyje minėtame BK komentare, nei minėtoje Apžvalgoje, kur laikomasi kiek kitokios pozicijos, nei išplaukia iš įstatymo teksto, nėra pateikiama nei už, nei prieš argumentų, kodėl nusikaltimo padarymo priemonė galėtų ar negalėtų būti konfiskuojama bylose dėl neatsargių nusikaltimų. Apžvalgoje pateiktas teiginys „Nusikalstamos veikos įrankiu ar priemone gali būti pripažįstamas tik toks turtas, kurį kaltininkas sąmoningai naudoja nusikalstamai veikai daryti. Dėl to nusikalstamos veikos įrankiu ar priemone paprastai pripažįstamas darant tyčines nusikalstamas veikas panaudotas turtas“ nėra argumentas, o tik tas pats teiginys, persakytas kita formuluote (sąmoningai naudojamas nusikaltimui daryti – naudojamas turint tikslą padaryti nusikaltimą, t. y. darant nusikaltimą tiesiogine tyčia). Bet toks teiginio performulavimas kitais žodžiais neatsako į klausimą, kuo grindžiamas toks teiginys.

Galima išskirti bent keletą gan skirtingų savo pobūdžiu kriterijų ir argumentų, kurie gali padėti ieškoti atsakymo į keliamą klausimą: 1) pažeidimų prevencijos tikslai (saugumo interesai), su juo glaudžiai susijęs norminio pobūdžio 2) sankcijų už pažeidimus sistemos nuoseklumo klausimas, 3) priemonių konfiskavimo ar jų vertės išieš-

Nr. 1A-638-209/2018.

¹⁰ Šilutės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-312-635/2017.

¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje Nr. 2K-320-693/2018.

kojimo proporcingumas ir 4) praktinis racionalumas. Iš kriterijų įvairovės, rodančios klausimo socialinių aspektų gausą, galima numanyti, kad galutinis atsakymas vargu ar galėtų būti kategoriškas, greičiau jis turėtų atspindėti skirtingų interesų balansą.

II.1. Funkcinis argumentas – pažeidimų prevencijos tikslai

„Motociklų lenktynių“ byloje teismas, priimdamas sprendimą konfiskuoti neatsargaus nusikaltimo padarymo priemonę, pasirėmė pažeidimų prevencijos – bene esminiu nusikalstamos veikos padarymo priemonės konfiskavimo – tikslu. Kaltininkas vairavo pavojingai, darė tai neturėdamas teisės vairuoti ir būdamas jau septynis kartus anksčiau baustas už vairavimą neturint teisės vairuoti, o jo motociklas, galima numanyti, po eismo įvykio nebuvo nepataisomai apgadintas. Jeigu kaltininkui nebūtų paskirta krašutinė priemonė – laisvės atėmimas (jis šioje byloje buvo atidėtas), prognozė, kad, nekonfiskavus transporto priemonės, kaltininkas ir po nubaudo šioje baudžiamojoje byloje gali toliau kelti rimtą pavojų eismo saugumui, būtų ganėtina reali. Jeigu panašiomis aplinkybėmis nukentėjęs asmuo nebūtų žuvęs, o jam būtų sunkiai sutrikdyta sveikata, kaltininkas būtų kaltinamas pagal BK 281 straipsnio 3 dalį, kurios sankcija numato ne tik laisvės atėmimą, bet ir baudą bei areštą. Tokioje byloje teismui nusprendus netaikyti laisvės atėmimo, manytina, transporto priemonės konfiskavimas galėtų būti laikomas prevencijos požiūriu bene veiksmingiausia priemone iš esančių teismo dispozicijoje (pvz., lyginant su bauda, netgi areštu, taip pat teisės vairuoti transporto priemonę atėmimu). Manytina, tai yra stiprus argumentas už tai, kad bylose dėl neatsargių nusikaltimų būtų pagrindas konfiskuoti nusikaltimo padarymo priemonę.

Žinoma, jei transporto priemonė po eismo įvykio yra stipriai apgadinta, kaip, panašu, įvyko „Svetimo „Opel“ griovyje“ byloje, galimybės konfiskavimu efektyviai siekti prevencinių tikslų būtų labai miglotos ir vargu ar tokie tikslai galėtų pagrįsti sprendimą taikyti konfiskavimą. Be to, tokiu atveju taptų aktualus praktinio racionalumo argumentas – ar konfiskuodama menkavertį turtą valstybė neužsikrauna sau baudžiamaisiais politiniais tikslais niekaip nepagrįstos finansinės (šiuo atveju – automobilio saugojimo ir vėliau utilizavimo) naštos, ją perimdama iš automobilio savininko (taip jam suteikdama paslaugą).

II.2. Sankcijų už pažeidimus sistemos nuoseklumo klausimas

Reikalavimas, kad sankcijos (įskaitant ir pažeidimo padarymo priemonės konfiskavimą) būtų nuoseklios, atitiktų pažeidimo sunkumą, yra dar vienas argumentas, kuris verčia abejoti dėl pozicijos, kad neatsargių nusikaltimų padarymo priemonės turėtų būti nekonfiskuojamos.

Jau minėtoje ANK 423 straipsnio trečiojoje dalyje yra numatyta atsakomybė už keletą neatsargių veikų, tarp jų ir tam, kas vairavo būdamas apsvaigęs (nuo 0,41

iki 1,5 promilės) ir sukėlė eismo įvykį, kurio metu asmeniui padarytas nežymus sveikatos sutrikdymas ar turtinė žala (nesudaranti didelės turtinės žalos, kuri yra BK 281 straipsnio 1 dalies požymis), ir įstatymas numato galimybę už šį pažeidimą taikyti pažeidimo padarymo priemonės konfiskavimą.

Esant tokiam reguliavimui, aiškinti, kad konfiskuoti administracinį nusižengimą padariusio kaltininko automobilį yra pagrįsta, o jį konfiskuoti iš padariusio analogišką, bet sunkesnę pažeidimą – neatsargų nusikaltimą – kaltininko nėra pagrindo, būtų nenuoseklu ir toks aiškinimas, manytina, prieštarautų teisingumo principui, iš kurio išplaukia, kad sankcijų griežtumas turi būti proporcingas pažeidimo sunkumui.

Galima būtų kvestionuoti įstatymo leidėjo sprendimą numatyti minėto administracinio nusižengimo padarymo priemonės konfiskavimo galimybę, tuomet nenuoseklumo argumentą būtų galima atremti. Tačiau, mano manymu, konfiskavimo galimybė ANK yra numatyta pagrįstai. Poziciją grįsčiau jau minėtais prevenciniais tikslais. Paimkime atvejį, kai apsvaigęs vairuotojas vairuoja labai pavojingai ir chuliganiškai ir tik per plauką išvengia sunkių padarinių, viskas baigiasi turtinės žalos padarymu (aplamdytais automobilių šonais) ir nežymiu sveikatos sutrikdymu, sukeltu išsiskleidusių saugos pagalvių. Ar tokia veika nėra pavojinga? Ar ji nereikalauja prevenciškai efektyvių poveikio priemonių (transporto priemonės konfiskavimo)? Manytina, kad taip.

Čia norėtume padaryti nedidelį ekskursą ir pažymėti, kad Lietuvos įstatymų leidėjas nenumato galimybės taikyti konfiskavimo už neblaivaus vairuotojo pavojingą ar chuliganišką vairavimą nekilus padarinių (ANK 420 straipsnis). Kartu BK 281¹ straipsnyje yra numatyta netgi baudžiamoji atsakomybė (su priemonės konfiskavimu) už vairavimą sunkiai apsvaigus, net jei nėra sukeliamas realus pavojus eismo saugumui (avarinė situacija). Taigi daugiau reikšmės suteikiama ne vairavimo realiam pavojingumui (tiesioginei nelaimių priežasčiai), o tam, ar alkoholio kiekis kraujyje viršija tam tikrą ribą. Abejotina, ar pasirinktas atsakomybės kriterijus tikrai remiasi esminę reikšmę pažeidimo pavojingumui turinčiu kriterijumi. Pavyzdžiui, Vokietijos įstatymų leidėjas prioritetus dėlioja kitokia tvarka, teikdamas daugiau reikšmės realiam vairavimo pavojingumui. Vokietijos BK 315c straipsnis už pavojingą vairavimą, net jei nekilo padarinių, jei susidarė konkreti pavojinga situacija (t. y. nelaimė buvo labai arti), yra numatyta baudžiamoji atsakomybė ir gana griežta (iki 5 metų laisvės atėmimo arba bauda ir, žinoma, su galimybe konfiskuoti nusikaltimo padarymo priemonę). Tokia atsakomybė kur kas griežtesnė nei už vairavimą apsvaigus, kai konkreti pavojinga situacija nesusidaro (Vokietijos BK 316 straipsnis).

Sutinkant, kad ANK yra pagrįstai numatyta galimybė už pavojingus kelių eismo pažeidimus taikyti priemonės konfiskavimą (ir netgi pažymint, kad tokia galimybė turėtų būti numatyta plačiau), tenka daryti išvadą, kad būtų nenuoseklu, jei įstatymų leidėjas nenumatytų galimybės (nebūtinai imperatyvo) taikyti transporto priemonės

konfiskavimą neatsargių nusikaltimų bylose, pavyzdžiui, kai nusikaltimą padaro (ir sunkius padarinius sukelia) neblaivūs pavojingai ar net chuliganiškai vairavę kaltininkai.

II.3. Nusikaltimo, padaryto dėl neatsargumo, priemonės konfiskavimas ir proporcingumo principas

Šalia argumentų už galimybę konfiskuoti nusikaltimo padarymo priemonę bylose už neatsargius nusikaltimus, kai to reikalauja kelių eismo pažeidimų prevencijos tikslai, esama argumentų ir už kitokį sprendimą – nekonfiskavimą, atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes. Pastarieji argumentai išplaukia iš neatsargių nusikaltimų pavojingumo įvairovės ir tokių nusikaltimų kaltininkų kaltumo laipsnio (požiūrio į eismo saugumą) skirtingumo. Nusikaltimų pavojingumas labai priklauso nuo padarinių sunkumo (naujoji BK 281¹ straipsnyje numatyta neatsargaus nusikaltimo sudėtis nenumato padarinių). Kartu pažymėtina, kad padarinių sunkumo laipsnis eismo įvykyje nemažai priklauso nuo atsitiktinumo. Dėl to vertinant nusikaltimo pavojingumą didelė reikšmė tenka veikai. Nusikaltimo padariniai gali kilti dėl vieno neatsargaus poelgio, ligi tol vairuojant pagal kelių eismo saugumo taisykles, susidėjus keliems nepalankiems veiksniams ar dėl kelių eismo dalyvių ne paties tinkamiausios reakcijos į susidariusią sudėtingą eismo situaciją. Kita vertus, neatsargus nusikaltimas gali būti padarytas po serijos (šiurkščių) kelių eismo taisyklių pažeidimų, vairuojant agresyviai ir pavojingai. Vairavimas menkai kreipiant dėmesį į kelių eismo saugumo reikalavimus gali būti netgi nusistovėjusiu kaltininko vairavimo stiliumi, tai gali rodyti jo daugkartinių baustumų už tokio pobūdžio pažeidimus istorija.

Atvejai, kai neatsargių nusikaltimų pavojingumo laipsnis yra didelis ir jų kaltininkų asmenybės požymiai yra labai negatyvūs (ir atitinkamai kyla didelis poreikis efektyviai užkardyti galimus pakartotinius pažeidimus), leidžia pagrįsti nusikaltimo padarymo priemonės konfiskavimo būtinybę. Tačiau mažesnio pavojingumo atvejai, ypač sukelti mažiau smerktinų kaltininkų, kai efektyvi prevencija nereikalauja labai griežtų priemonių, manytina, rodo, kad konfiskavimas neturėtų būti imperatyvas, o tik galimybė. Kai nusikaltimo padarymo priemonės konfiskavimo prevencinės būtinybės nėra, šios baudžiamojo poveikio priemonės pritaikymas, įvertinant visų kaltininkui pritaikytų poveikio priemonių visumą (bausmę, kitas pritaikytas baudžiamojo poveikio priemones), o tam tikrais atvejais ir itin didelę nusikaltimo padarymo priemonės vertę¹², gali prasilenkti su proporcingumo principu, išplaukiančiu iš Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencijos) pirmojo protokolo 1 straipsnio.

¹² Pavyzdžiui, neatsargų nusikaltimą padarius autobuso ar troleibuso vairuotojui. Plačiau apie nusikaltimo padarymo priemonės konfiskavimo proporcingumo problemas žr. *Bikelis S.* Nusikaltimo padarymo priemonės dalies konfiskavimas ar jos vertės dalies išieškojimas iš proporcingumo principo perspektyvos // *Teisės problemos*, 2018, Nr. 2(96).

Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktikoje teigiama, kad pagal Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnio reikalavimus į nuosavybę nukreiptos priemonės turi išlaikyti teisingą pusiausvyrą, t. y. turi būti išlaikytas proporcingumas tarp viešojo intereso poreikių ir asmens teisės netrukdomai naudotis savo turtu apsaugos reikalavimų, kad asmeniui nebūtų užkrauta individuali ir pernelyg didelė našta (angl. *individual and excessive burden*)¹³. Sprendžiant dėl skirtingų turtinio pobūdžio baudžiamųjų priemonių (baudos, konfiskuotino turto vertės išieškojimo dydžių) svarbu įvertinti, kad šios priemonės netaptų neproporcingai didele našta kaltininkui. Ko gero, radikaliausias neproporcingai didelės naštos pavyzdys būtų atvejis, kai be pakankamai rimto pagrindo dėl pritaikytų priemonių asmuo tampa beturčiu beviltišku valstybės skolininku. Kita vertus, neproporcingai didelė našta nebūtinai apima tik tokias radikalias pasekmes. EŽTT praktikoje esama sprendimų, kuriais pernelyg baudžiančiomis pripažintos turtinio pobūdžio priemonės, dėl kurių nekilo kaltininko nemokumo rizika, tačiau jos, įvertinant visas bylos aplinkybes, buvo nepagrįstai griežtos¹⁴. Ko gero, galima teigti, kad neproporcingos sankcijos savaime yra nepagrįsta ir pernelyg didelė našta nubaustajam.

Priemonių proporcingumas turėtų būti vertinamas tiek pažeidimo pavojingumo ir žalingumo, kaltininko vaidmens reikšmingumo, kitų pritaikytų poveikio priemonių, nusikaltimo padarymo priemonės vertės, kaltininko socialinių ir kitų aplinkybių kontekste. Vertinant kaltininko socialinę padėtį, svarbu turėti omenyje, kad ją gali stipriai paveikti kaltininko pareiga atlyginti nusikaltimu padarytą žalą. Jos dydis, kai sutrikdoma sveikata ar atimama gyvybė, ypač kelių asmenų, gali būti itin reikšmingas. Antai civilinės atsakomybės draudimo išmokos maksimali suma yra net 5 milijonai eurų¹⁵. Jeigu kaltininkas padaro nusikaltimą neblaivus ar būdamas neapsidraudęs civilinės atsakomybės, visa žalos atlyginimo našta tenka jam. Remiantis civilinio kodekso 6.930¹ straipsniu, iš skolininko pirmiausia išieškomos lėšos pagal vykdomuosius dokumentus dėl žalos, padarytos dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo, o tik vėliau pagal mokėjimo dokumentus, nustatančius įmokas

¹³ EŽTT sprendimai bylose *Sun prieš Rusiją* (pareiškimo Nr. 31004/02), *Ismaylov prieš Rusiją* (pareiškimo Nr. 30352/03) ir klasikinis precedentas byla *James prieš Jungtinę Karalystę* (pareiškimo Nr. 8793/79), taip pat žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį byloje Nr. 2K-7-130-699/2015.

¹⁴ Be minėtųjų ankstesnėje išnašoje dar žr. *Gabrič prieš Kroatiją* (pareiškimo Nr. 9702/04).

¹⁵ Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 11 straipsnis // *Žin.*, 2001, Nr. 56-1977. Šiuo metu teismų praktikoje priteisiamos žalos toli gražu nesiekia nurodytos maksimaliai galimos (o minėtoje „Svetimo „Opel“ griovyje“ byloje priteista žala siekė vos per 4000 Eur), tačiau, manytina, tik laiko klausimas, ypač padidinus draudimo bendrovių atsakomybę, kada teismų praktikoje bus pradėti tenkinti ženkliai didesni nei dabar ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl sveikatos sutrikdymo ir gyvybės atėmimo, atlyginimo.

į biudžetą. Ši CK nuostata saugo nukentėjusių asmenų interesus ir kartu su žalos atlyginimu paskirta didelė bauda ir konfiskuotino turto vertės išieškojimas kaltininko nemokumo atveju jiems negalėtų pakenkti. Tačiau, manytina, teismas turėtų įvertinti, kiek prevencijos požiūriu būtų prasminga paskirti konfiskuotino turto vertės išieškojimą tais atvejais, kai jau vien ieškinyje dėl žalos atlyginimo kaltininką padaro beviltišku skolininku, galbūt visam gyvenimui, ir kiek toks konfiskuotino turto vertės išieškojimas derėtų su proporcingumo principu¹⁶.

Lietuvos baudžiamasis įstatymas, manau, galima teigti, išsiskiria europiniame kontekste kategorišku nusikaltimų padarymo priemonių konfiskavimo reguliavimu. Kaip jau minėta, BK 72 straipsnio 2 ir 3 dalys vienareikšmiškai numato, kad kaltininkui priklausanti šio kodekso uždraustos veikos padarymo priemonė privalo būti konfiskuojama visais atvejais. Įstatymas nenumato jokių išimčių nuteistiesiems dėl neatsargių nusikaltimų. Baudžiamasis įstatymas neįvardija nė proporcingumo principo ir tiesiogiai neįpareigoja teismų juo remtis sprendžiant dėl konfiskavimo¹⁷. Tačiau, kaip minėta, šis imperatyvas kyla iš Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnio.

Palyginimui, tiek Lenkijos BK (44 straipsnio 2 dalis)¹⁸, tiek Vokietijos BK (74 straipsnio 1 dalis)¹⁹ numato teismo diskreciją spręsti dėl nusikaltimo padarymo priemonių konfiskavimo (kaip minėta, Vokietijos BK tik tyčinių nusikaltimų padarymo priemonių), išskyrus įstatymo imperatyviai nurodytus atvejus, kurie yra labai reti. Be to, tiek Lenkijos, tiek Vokietijos baudžiamieji įstatymai tiesiogiai įvardija būtinybę paisyti proporcingumo principo ir galimybę į jį atsižvelgti modifikuojant sprendimą dėl konfiskavimo, jei nusprendžiama konfiskavimą taikyti – numato galimybę taikyti dalies priemonės konfiskavimą arba jos vertės dalies išieškojimą (Lenkijos BK 44 straipsnio 3 dalis, Vokietijos BK 74f straipsnis).

Šios nuostatos, net jų ir nesant Lietuvos baudžiamajame įstatyme, o tik Konvencijoje, nėra visiškai svetimos ir Lietuvos teismų praktikoje. Kaip jau minėta, daugelyje bylų dėl neatsargių nusikaltimų nusikaltimo padarymo priemonės nėra

¹⁶ Galima svarstyti, ar tokiu atveju nebūtų pažeistas lygybės principas – kodėl galėtų būti taikoma lengvata (konfiskuotino turto išieškojimo netaikymas) itin didelę žalą atlyginti turinčiam kaltininkui, o kaltininkui, neturinčiam pareigos atlyginti didelę žalą (kai ją atlygina draudimo bendrovė), tokia nuolaida nebūtų daroma. Manytina, iš esmės skirtinga šių asmenų turtinė padėtis pateisintų nukrypimą nuo lygybės principo, siekiant išvengti prieštaravimo proporcingumo principui.

¹⁷ Lietuvos baudžiamasis įstatymas įvardija kiek platesnį ir abstraktesnį – teisingumo – principą (BK 41 straipsnio 1 dalies 5 p., 54 straipsnio 3 d.) bausmių skyrimo kontekste.

¹⁸ Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/UD19970553Lj.pdf>>.

¹⁹ Vokietijos Federacijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>>.

konfiskuojamos (tiesa, galima numanyti, kad neretai remiantis ne proporcingumo principu, bet doktrinoje ir teismų praktikoje pateikta specifine nusikaltimo padarymo priemonės samprata). Be to, jau mažiausiai dviejuose kasacinėse nutartyse byloje dėl vairavimo apsvaigus buvo pasisakyta už galimybę, atsižvelgiant į proporcingumo principą, išieškoti tik dalį konfiskuotino turto vertės (nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-315-303/2018, 2K-17-788/2019). Tokių požiūrį pagrindžiančius argumentus šio straipsnio autorius yra išdėstęs atskiroje publikacijoje²⁰.

IŠVADOS

1. Nusikaltimo padarymo priemonė – objektyvus nusikaltimo požymis, kuriuo gali pasižymėti tiek tyčiniai, tiek neatsargūs nusikaltimai. Nusikaltimo padarymo įrankiai laikytini nusikaltimo padarymo priemonių porūšiu.
2. Labiau argumentuotu laikytinas požiūris, kad yra ir turi būti galimybė taikyti nusikaltimo padarymo priemonės konfiskavimą byloje dėl neatsargių nusikaltimų. Tačiau teismai turi turėti diskreciją spręsti, ar tokią poveikio priemonę taikyti visa apimtimi konkrečioje byloje būtų tikslinga (prevencijos požiūriu) ir proporcinga. Teismui nusprendus, kad šie reikalavimai nebūtų tenkinami, konfiskavimas turėtų būti netaikomas arba taikomas dalies konfiskuotino turto vertės išieškojimas.

LITERATŪRA

I. Teisės aktai

1. Baudžiamojo proceso kodeksas // Žin., 2002-04-09, Nr. 37-1341.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 68, 281 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 281-1 straipsniu įstatymas Nr. XIII-1929 // TAR, 2019-01-21, Nr. 859.
3. Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 11 straipsnis // Žin., 2001, Nr. 56-1977.
4. Vokietijos Federacijos baudžiamasis kodeksas (Strafgesetzbuch (StGB)). Prieiga per internetą: <<https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>>.
5. Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>>.
6. Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://ppt.ru/kodeks.phtml?kodeks=20>>.

²⁰ Bikelis S., 2018.

7. Ukrainos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/>>.

II. Mokslinės publikacijos

8. *Bikelis S.* Nusikaltimo padarymo priemonės dalies konfiskavimas ar jos vertės dalies išieškojimas iš proporcingumo principo perspektyvos // Teisės problemos, 2018, Nr. 2(96).
9. *Daukšaitė I.* Kelių transporto priemonių vairavimas, esant vairuotojams neblaiviams: ar reikalinga plėsti baudžiamosios atsakomybės ribas? // Teisės problemos, 2014, Nr. 4(86).

III. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai

10. EŽTT sprendimas *Gabrič prieš Kroatiją* (pareiškimo Nr. 9702/04).
11. EŽTT sprendimas byloje *Sun prieš Rusiją* (pareiškimo Nr. 31004/02).
12. EŽTT sprendimas byloje *Ismaylov prieš Rusiją* (pareiškimo Nr. 30352/03).
13. EŽTT sprendimas byloje *James prieš Jungtinę Karalystę* (pareiškimo Nr. 8793/79).

IV. Lietuvos Respublikos teismų praktika

14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje Nr. 2K-320-693/2018.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje Nr. 2K-7-130-699/2015.
16. Vilniaus apygardos teismo byla Nr. 1A-638-209/2018.
17. Šiaulių apygardos teismo byla Nr. 1A-150-282/2018.
18. Šilutės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-312-635/2017.

IV. Kiti šaltiniai

19. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Pirmą knygą (Bendroji dalis 1–98 straipsniai). Ats. red. G. Švedas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teismų praktikos apibendrinimo departamentas, Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga // Teismų praktika, 2010, Nr. 32.
21. LTSR baudžiamasis kodeksas // Vyriausybės žinios, 1961-01-01, Nr. 18-147. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.20465>>.
22. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2018 m. lapkričio 21 d. išvada Nr. 102-P-53 dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 281 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto (Nr. XIII P-264).

Dr. Skirmantas BIKELIS
Law Institute of Lithuania

ISSUES OF CONFISCATION OF INSTRUMENTALITIES IN NEGLIGENT CRIME

Summary

The article focuses on road traffic crimes and discusses the idea that is widely accepted both in the Lithuanian doctrine of the criminal justice and the judicial practice that the instrumentalities of negligent crime may not be confiscated. Interestingly, the Lithuanian criminal code does not prohibit confiscation of instrumentalities in negligent crime but, in contrary, provides for general rule that instrumentalities must be confiscated in every case without any exception.

The author employs the spectrum of arguments for solving the dilemma of confiscation. In favor of confiscation speak the effectiveness of confiscation of instrumentalities in seeking the goal of prevention. It is particularly relevant in cases of dangerous repeated driving. Also the fact that confiscation is allowed in cases of some negligent administrative offences of dangerous driving provides the argument that the position against confiscation in cases for more dangerous road traffic criminal offences may not be regarded as consistent.

On the other hand there are arguments that speak against confiscation of instrumentalities in some cases of road traffic offences. In the cases where the road incident is rather accidental and no grossly dangerous driving is involved, the punishment and recovery of damages may be sufficient measures and confiscation of the vehicle might be unnecessary and even disproportional measure.

The author concludes that no imperative and categorical solution is possible. The court should possess the discretion to decide if confiscation in particular case of negligent crime could be efficient and proportional measure.